

Just Now

*a toolbox
for teaching
human rights*

Ekologizm

Zestaw kart osi czasu JustNow

Projekt "JustNow - A Toolbox for Teaching Human Rights" koncentruje się na opracowaniu materiałów metodologiczno-dydaktycznych związanych z edukacją w zakresie praw człowieka, w połączeniu z grami symulacyjnymi i uczeniem się różnorodności w pozaformalnej i formalnej pracy edukacyjnej z młodzieżą.

Ten zestaw kart na osi czasu koncentruje się na ekologizmie i globalnym aktywizmie klimatycznym, obejmując niektóre kluczowe kamienie milowe, wiodące postacie, wydarzenia, ustawodawstwo i organizacje działające w tej dziedzinie. Karty mogą być wykorzystywane w edukacji historycznej, obywatelskiej lub w innych formach edukacji pozaformalnej. Zaleca się, aby nauczyciele uzupełnili karty o lokalne przykłady.

Karty zostały stworzone przy użyciu obrazów i informacji wyszukanych w Internecie, ze źródłami odnotowanymi na odwrocie kart. Karty zostały stworzone wyłącznie do celów edukacyjnych non-profit i są wykorzystywane w salach lekcyjnych lub nieformalnych placówkach edukacyjnych.

Stworzony przez: Zespół projektowy JustNow

Treść tych materiałów nie odzwierciedla oficjalnej opinii Unii Europejskiej. Odpowiedzialność za informacje i poglądy wyrażone w materiałach spoczywa wyłącznie na ich autorze (autorach).

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Ekologizm

Przegląd kategorii

Kluczowe terminy i pojęcia	Definicje kluczowych terminów w dziedzinie ekologizmu
Skandale i katastrofy	Przypadki i przykłady katastrof i skandali związanych ze zmianami klimatu
Kultura	Filmy i sztuka poruszające tematy związane z ekologią
Przepisy i traktaty	Przepisy, traktaty, konferencje dotyczące zmian klimatu
Organizacje	Organizacje godne uwagi w aktywizmie na rzecz zmian klimatu
Działania	Działania i rozwiązania przyczyniające się do przeciwdziałania zmianom klimatu
Osoby godne uwagi	Znane osoby, aktywiści i naukowcy zajmujący się ochroną środowiska

Przegląd wszystkich kart "Ekologizm"

Key Terms & Concepts	Notable Individuals	Culture	Laws & Treaties	Scandals & Disasters	Organisations	Actions
Global Warming	Greta Thunberg	"Inconvenient Truth" documentary	United Nations Framework Convention on Climate Change	#ExxonKnew	Greenpeace	Carbon Sequestration
Climate Change	Rachel Carson	Don't Look Up movie	Kyoto Protocol	Climategate	World Wide Fund for Nature	Universal Declaration of Rights of Mother Earth
Animal Extinction	Winona LaDuke	Soylent Green	Paris Agreement	Volkswagen Diesel Emissions Scandal	Zero Hour	Going vegetarian or vegan
Greenhouse gases	Henry David Thoreau	2040	Intergovernmental Panel on Climate Change	Floods in Pakistan	Climate Action Network	#nofuturenochildren
Ocean acidification	Chico Mendes	Cree Indian prophecy	Fashion Charter	Wildfires	Earth Justice	"3Rs" (reduce, reuse and recycle)
Environmental Policy	Jane Goodall	"I Don't Believe in Global Warming" Banksy	European Climate Law	Colony collapse disorder	Fairtrade International	Reducing Your Carbon Footprint
environmentalism	David Attenborough	Eco-fiction	COP26 & the Glasgow Climate Pact	Pandemic in the Time of Climate Change	Client Earth	Earth Day

THE CLIMATE IS
CHANGING

SO SHOULD WE!

#ACTNOW

Protokół z Kioto

1997

Protokół z Kioto do Ramowej Konwencji Narodów Zjednoczonych w sprawie zmian klimatu to międzynarodowy traktat mający na celu ograniczenie emisji gazów cieplarnianych, które przyczyniają się do globalnego ocieplenia. Był to pierwszy duży międzynarodowy wysiłek mający na celu spowolnienie globalnych zmian klimatycznych, nazwany na cześć japońskiego miasta, w którym został przyjęty 11 grudnia 1997 roku. Stał się on prawem międzynarodowym 16 lutego 2005 roku.

Protokół obowiązał tylko 37 krajów uprzemysłowionych i kraje UE. Na przykład UE zobowiązała się do redukcji emisji o 8%, USA o 7%, a Kanada o 6% do 2012 roku. Ponad 100 krajów rozwijających się, w tym Chiny i Indie, zostało poproszonych o dobrowolne przestrzeganie protokołu. Kraje rozwijające się uczestniczyły w programie poprzez inwestowanie w projekty mające na celu obniżenie emisji w ich krajach. Były za to nagradzane kredytami węglowymi, które mogły sprzedawać krajom rozwiniętym, które, zgodnie z traktatem, byłyby karane w przypadku wyższych emisji.

Od 1997 r. traktat podpisało 191 krajów. Japonia, Nowa Zelandia i Rosja opuściły go po pierwszej rundzie celów, Stany Zjednoczone nigdy nie ratyfikowały porozumienia, a niektóre kraje, takie jak Kanada, wycofały się z niego.

Don't
Look **UP**

Nie patrz w górę

2021

"Mamy dokładnie 6 miesięcy, 10 dni, 2 godziny, 11 minut i 41 sekund, zanim kometa dwa razy większa od Chicxulub przebieje się przez naszą atmosferę i zniszczy całe życie na Ziemi". - Kate Dibiasky

Don't Look Up, mroczna komedia ekologiczna, napisana i wyreżyserowana przez zdobywcę Oscara Adama McKaya, z udziałem Jennifer Lawrence, Leonardo DiCaprio, Cate Blanchett i Meryl Streep (by wymienić tylko kilka osób), to historia dwojga astronomów, którzy nie mają innego wyjścia, jak tylko wyruszyć w wielką trasę medialną, aby ostrzec ludzkość przed zbliżającą się kometą (metafora kryzysu klimatycznego), która zniszczy planetę Ziemię.

"Film Nie patrz w górę jest satyrą. Ale mówiąc jako naukowiec zajmujący się klimatem, robię wszystko, co w mojej mocy, aby obudzić ludzi i uniknąć zniszczenia planety; to także najdokładniejszy film o przerażającym braku reakcji społeczeństwa na załamanie klimatu, jaki widziałem ". (Peter Kalmus jest klimatologiem i autorem książki Being the Change: Live Well and Spark a Climate Revolution:

www.theguardian.com/commentisfree/2021/dec/29/climate-scientist-dont-look-up-madness)

GREENPEACE®

Zdjęcie: Roberta F., Greenpeaceov brod Arctic Sunrise u Rijeci CC BY-SA 3.0, Wikimedia Commons
Tekst: www.greenpeace.org/canada/en/about-us/the-greenpeace-fleet/

Greenpeace

1971

Greenpeace jest największą organizacją ekologiczną i globalną siecią kampanii na świecie, z ponad 3 milionami członków i biurami w ponad 40 krajach. Została założona w 1971 roku w Kanadzie przez dwoje amerykańskich ekologów, Dorothy i Irvinga Stowe.

Od ponad 50 lat aktywiści Greenpeace "bronią świata przyrody i promują pokój poprzez badanie, ujawnianie i stawianie czoła nadużyciom środowiskowym, promowanie rozwiązań odpowiedzialnych środowiskowo oraz opowiadanie się za prawami i dobrobytem wszystkich ludzi".

"Chcemy żyć na zdrowej, spokojnej planecie. Planecie, na której kwitną lasy, oceany są pełne życia i gdzie nigdzie nie ma zagrożonych zwierząt bezpiecznie wędrują. Gdzie jakość naszego życia mierzy się w relacjach, a nie w rzeczach. Gdzie nasze jedzenie jest pyszne, pożywne i uprawiane z miłością. Gdzie powietrze, którym oddychamy, jest świeże i czyste. Gdzie nasza energia jest czysta jak górski strumień. Gdzie każdy ma poczucie bezpieczeństwa, godności i radości, na które wszyscy zasługujemy. To wszystko jest możliwe. Nie dokonamy tego sami, ale nie mamy wątpliwości: Możemy to zrobić razem".

(www.greenpeace.org/international/explore/about/about-us/)

Skandal z emisją spalin w Volkswagencie

2015

We wrześniu 2015 r. akcje Volkswagena spadły o 40% w ciągu zaledwie dwóch dni. Powód został potocznie nazwany "Dieselgate" i wiązał się z tak zwanymi "defeat devices", czyli oprogramowaniem emisyjnym, które mogło wykryć moment przeprowadzania na nim testów kontrolnych (na przykład przez EPA w USA), aby zmienić parametry i pokazać lepsze wyniki poprzez sztuczne obniżenie odczytów emisji tlenków azotu.

Najkrótsza możliwa oś czasu skandalu wygląda następująco: "W 2014 roku naukowcy z University of West Virginia odkrywają, że niektóre samochody VW z silnikiem diesla emitują do 40 razy więcej szkodliwych tlenków azotu niż dopuszczalne poziomy podczas testów drogowych. We wrześniu następnego roku Amerykańska Agencja Ochrony Środowiska oskarża VW o fałszowanie testów emisji spalin przy użyciu tak zwanych "defeat devices". Kilka dni później Volkswagen przyznaje się do zainstalowania oprogramowania zaprojektowanego w celu wykazywania mniejszej emisji podczas testów laboratoryjnych w 11 milionach silników wysokoprężnych na całym świecie. 23.09 2015 r. dyrektor generalny Martin Winterkorn ustępuje ze stanowiska, ale twierdzi, że nic nie wiedział o oszustwie". (<https://www.rfi.fr/en/business-and-tech/20210610-dieselgate-fraud-timeline-of-a-scandal>)

Ponieważ Volkswagen nie zainstalował "oszukiwczego" oprogramowania do fałszowania poziomu emisji spalin tylko w Stanach Zjednoczonych, ale także w Wielkiej Brytanii, Włoszech, Francji, Korei Południowej, Kanadzie i oczywiście w Niemczech, te państwa musiały również wszcząć dochodzenia. W wyniku skandalu emisyjnego VW wycofał 8,5 miliona samochodów w Europie, w tym 2,4 miliona w Niemczech i 1,2 miliona w Wielkiej Brytanii oraz 500 000 w USA. Potem nastąpiły liczne procesy sądowe. Na przykład Volkswagen zgodził się zapłacić 193 mln funtów, aby zaspokoić 91 000 roszczeń prawnych w Anglii i Walii związanych ze skandalem.

I DON'T BELIEVE IN
GLOBAL WARMING

I DON'T BELIEVE IN
GLOBAL WARMING

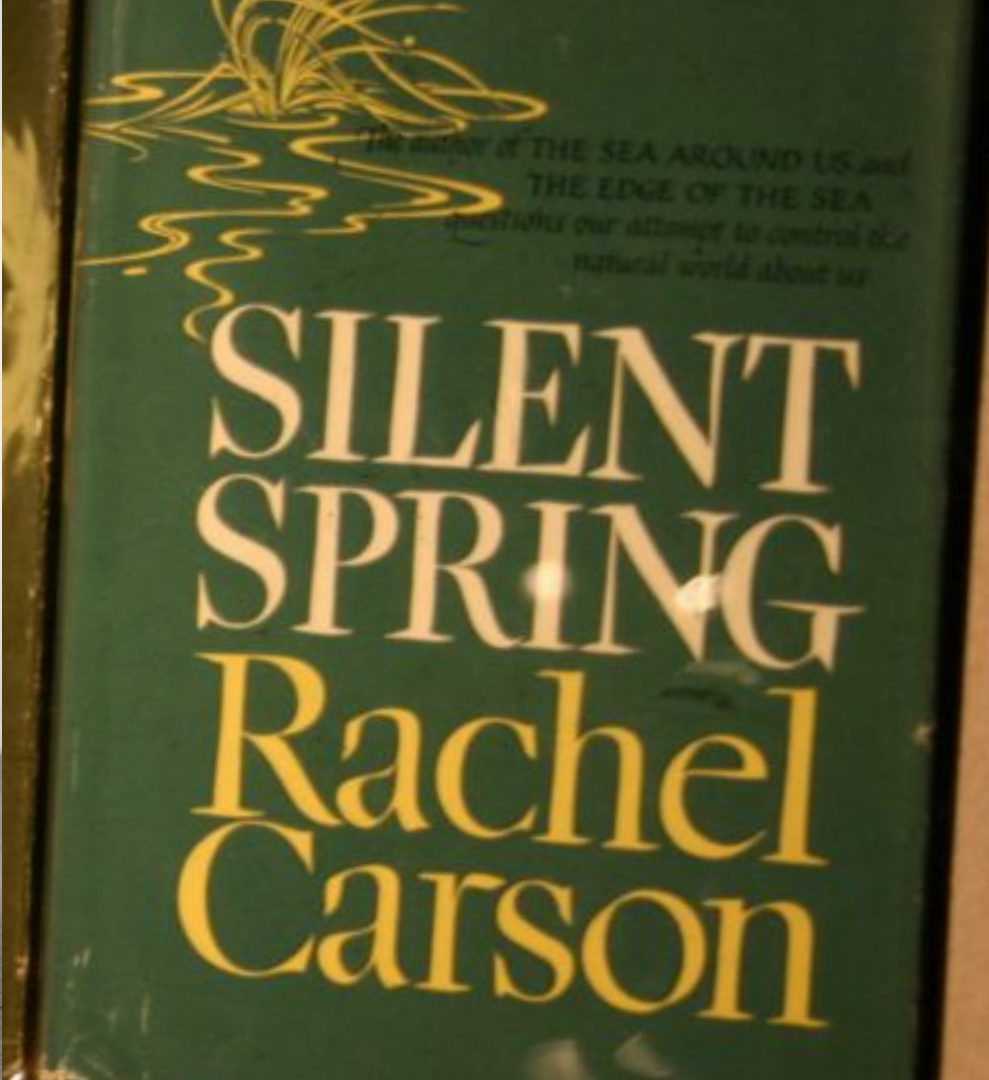
Zdjęcie: Maggie Jones (2009), Banksy "Nie wierzę w globalne ocieplenie" www.flickr.com/photos/maggiejones/4208214963

Tekst: <https://banksyexplained.com/subject-to-availability-2009/>

"Nie wierzę w globalne ocieplenie" autorstwa Banksy'ego 2009

Tuż przed świętami Bożego Narodzenia w 2009 roku, Banksy, słynny anonimowy artysta uliczny (i aktywista na rzecz zmian klimatycznych), którego prace zostały sprzedane za setki tysięcy euro, namalował czerwonymi literami na ścianie obok kanału Regent's w Camden w północnym Londynie słowa przedstawiające klasyczne oświadczenie zaprzeczające klimatowi "NIE WIERZĘ W GLOBALNE OCIEPLENIE". Umieszczenie tekstu sprawia wrażenie podnoszenia się poziomu wody (słowa znikają pod wodą).

Inspiracją dla tego dzieła sztuki ulicznej była Konferencja Narodów Zjednoczonych w sprawie Zmian Klimatu, która odbyła się w 2009 roku w Kopenhadze w Danii, gdzie naukowcy mieli nadzieję na walkę z globalnym ociepleniem poprzez stworzenie nowego międzynarodowego traktatu mającego na celu obniżenie emisji gazów cieplarnianych, ale niestety nie udało im się wypracować prawnie wiążącego porozumienia klimatycznego.

Zdjęcie: U.S. Fish and Wildlife Service, Rachel Carson (1944), Wikimedia Commons / Ryan Somma (2009), Flickr

Źródło tekstu/cytatu: Navan Atlas, 2023, www.literaryladiesguide.com/author-quotes/27-quotes-from-silent-spring-by-rachel-carson/

Rachel Carson

1907 - 1964

Określana mianem "poetki morza" Rachel Carson, biolog morski i pisarka przyrodnicza, jest powszechnie uważana za jedną z pionierów ochrony środowiska i pierwszą osobę, która stworzyła świadomość przeciwko stosowaniu pestycydów.

Jej klasyczna "Milcząca wiosna" z 1962 r. zapoczątkowała ruch ekologiczny. Szczególną wartością tej książki jest fakt, że jest to świetny tekst naukowy mający na celu budowanie świadomości ekologicznej wśród mas. Pisząc o niebezpieczeństwach związanych z pestycydami chemicznymi, książka doprowadziła do ogólnokrajowego zakazu stosowania DDT i innych pestycydów, a ostatecznie do utworzenia amerykańskiej Agencji Ochrony Środowiska (EPA).

"Jak inteligentne istoty mogły dążyć do kontrolowania kilku niechcianych gatunków za pomocą metody, która zanieczyszczała całe środowisko i niosła zagrożenie chorobami i śmiercią nawet dla ich własnego gatunku? A jednak właśnie to zrobiliśmy. Co więcej, zrobiliśmy to z powodów, które upadają w momencie, gdy je zbadamy".

Obraz: Zdjęcie autorstwa Renzo D'souza na Unsplash

Tekst: NASA/JPL-Caltech <https://climate.nasa.gov/global-warming-vs-climate-change/> i <https://www.nrdc.org/stories/global-warming-101>

Globalne ocieplenie

Naukowcy ogólnie zgadzają się, że średnia temperatura powierzchni Ziemi wzrastała o $0,07^{\circ}\text{C}$ w każdej dekadzie od 1880 roku. Co gorsza, tempo zmian temperatury wzrosło znacznie bardziej dramatycznie w czasie - ponad dwukrotnie do $0,18^{\circ}\text{C}$ od 1981 roku. Innymi słowy, świat stał się cieplejszy o około 1°C od czasów przedindustrialnych.

Ludzie od dawna podejrzewali, że działalność człowieka (industrializacja) może wpływać na klimat, a nawet go zmieniać. Ale pierwszy Szwed, który kiedykolwiek otrzymał Nagrodę Nobla (w dziedzinie chemii w 1903 r.), fizyk Svante Arrhenius, był pierwszą osobą, która wpadła na pomysł, że spalając paliwa kopalne (węgiel, ropę naftową, naturalne gazy) dodajemy dwutlenek węgla do atmosfery ziemskiej, podnosząc w ten sposób średnią temperaturę planety. Później amerykański naukowiec Charles David Keeling potwierdził i wykazał (rejestrując dwutlenek węgla w obserwatorium Mauna Loa), że ilość emisji dwutlenku węgla spowodowanej przez człowieka jest więcej niż wystarczająca, aby spowodować globalne ocieplenie.

Wraz ze spalaniem paliw kopalnych, wycinaniem lasów i hodowlą zwierząt gospodarskich są dziś uważane za główne czynniki przyczyniające się do gromadzenia się zanieczyszczeń powietrza w atmosferze i pochłaniania światła słonecznego i promieniowania słonecznego, które odbijają się od powierzchni Ziemi, zatrzymując ciepło i powodując, że nasza planeta staje się cieplejsza.

Zdjęcie: Hanno Böck, Fischsterben Oder (2022), CC BY-SA 4.0, Wikimedia Commons

Cytat: www.ecomena.org/inspirational-quotes-environment/

Więcej informacji: www.euronews.com/2022/08/12/uk-europe-environment-poland-oder

Dopiero po wycięciu ostatniego drzewa.

Dopiero po zatruciu ostatniej rzeki.

Dopiero po złowieniu ostatniej ryby.

**Dopiero wtedy okaże się, że pieniędzy nie da się
zjeść.**

- *Przepowiednia Indian Cree*

**Ziemia zapewnia wystarczająco dużo, aby zaspokoić
potrzeby każdego człowieka, ale nie chciwość
każdego człowieka.**

— *Mahatma Gandhi*

an inconvenient truth

A GLOBAL

WARNING

Niewygodna prawda

2006

"Ludzkość siedzi na bombie zegarowej. Jeśli zdecydowana większość światowych naukowców ma rację, mamy zaledwie dziesięć lat na uniknięcie poważnej katastrofy, która może wysłać cały system klimatyczny naszej planety w wir epickich zniszczeń obejmujących ekstremalne warunki pogodowe, powodzie, susze, epidemie i zabójcze fale upałów wykraczające poza wszystko, czego kiedykolwiek doświadczyliśmy - katastrofę, którą sami spowodowaliśmy.

Jeśli brzmi to jak przepis na poważny mrok i zagładę - pomyśl jeszcze raz. Od reżysera Davisa Guggenheima pochodzi hit *An Inconvenient Truth*, który oferuje pełne pasji i inspirujące spojrzenie na zaangażowanie jednego człowieka w ujawnianie mitów i błędnych przekonań, które otaczają globalne ocieplenie i inspirują działania mające na celu zapobieganie mu. Tym człowiekiem jest były wiceprezydent Al Gore, który po porażce w wyborach w 2000 roku zmienił bieg swojego życia, aby skupić się na całkowitym wysiłku, aby pomóc ocalić planetę przed nieodwracalnymi zmianami. W tym otwierającym oczy i przejmującym portrecie Gore'a i jego "podróżującego pokazu globalnego ocieplenia", Gore jest zabawny, wciągający, otwarty i wręcz płonący, jeśli chodzi o dostarczenie zaskakująco poruszającej prawdy o tym, co nazywa naszym "planetarnym zagrożeniem" zwykłym obywatelom, zanim będzie za późno".

W 2007 roku "Niewygodna prawda" zdobyła Oscara dla najlepszego pełnometrażowego filmu dokumentalnego, a Al Gore, wraz z Międzyrządowym Zespołem ds. Zmian Klimatu, otrzymał Pokojową Nagrodę Nobla za "informowanie świata o zagrożeniach, jakie niosą ze sobą zmiany klimatyczne".

Zdjęcie: National Portrait Gallery, domena publiczna, za pośrednictwem Wikimedia Commons
teksty: Ilustracja Eric Nyquist, Kathryn Schulz (2015) www.newyorker.com/magazine/2015/10/19/pond-scum
L. M. Sacasas (2012), <https://thefrailestthing.com/2012/07/13/what-would-thoreau-do/>

Henry David Thoreau

1817 - 1862

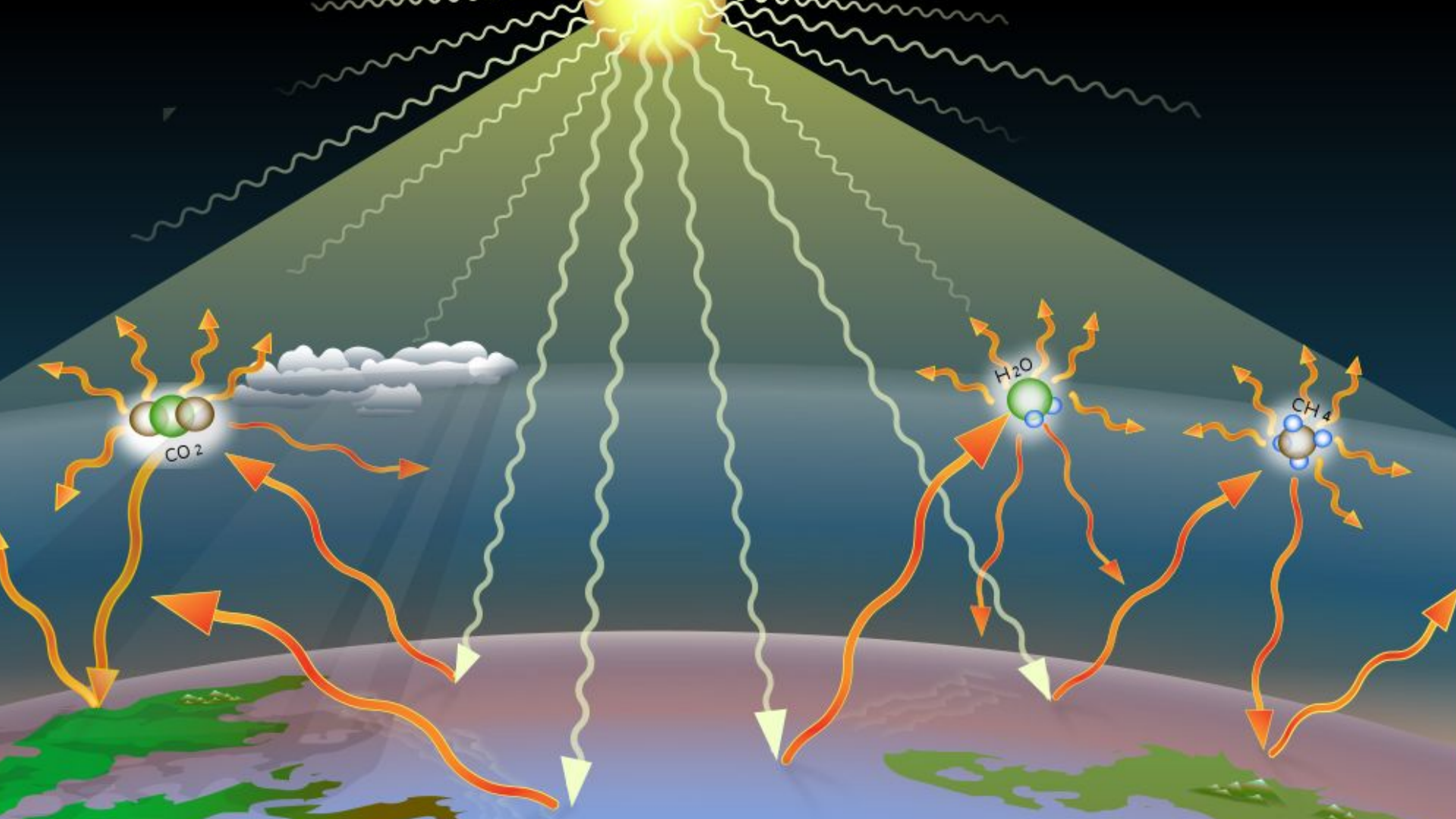
"Dzięki Bogu, że ludzie nie potrafią latać i marnować niebo tak samo jak ziemię" to stwierdzenie wypowiedziane dawno temu przez Henry'ego Davida Thoreau, poetę, pisarza przyrodniczego i filozofa. Był autorem słynnego "Walden", czyli "Życia w lesie" (1854 r., bardzo ważnego dzieła przyrodniczego) i "Obywatelskiego nieposłuszeństwa" (1849 r., eseju nawołującego do walki z niesprawiedliwymi prawami i przeciwstawiania się wojnom i niewolnictwu).

"Thoreau położył podwaliny pod współczesny ekologizm. Wyartykułował filozofię opartą na odpowiedzialności środowiskowej i społecznej, efektywnym gospodarowaniu zasobami i prostym życiu, która jest równie inspirująca teraz, jak wtedy. Wierzył, że aby dobrze żyć, musimy zachować dziką przyrodę w nienaruszonym stanie".

(Sam Hananel, 2011 www.americanprogress.org/article/its-easy-being-green-happy-birthday-henry-david-thoreau/)

Jeśli lubisz gry, proponujemy tę wielokrotnie nagradzaną symulację eksperymentu Thoreau w Walden Pond: www.waldengame.com: "Gracze podążają jego śladami, żyjąc w lesie, znajdując pożywienie i opał oraz dbając o swoje schronienie i odzież. Jednocześnie gracze są otoczeni pięknem lasu i stawu, które niosą obietnicę wzniosłego życia poza tymi podstawowymi potrzebami. Gra podąża za luźną narracją pierwszego roku Thoreau w lesie, a każda pora roku niesie ze sobą własne wyzwania związane z przetrwaniem i możliwościami inspiracji".

Gazy cieplarniane

"Gaz cieplarniany to każdy gaz, który ma właściwość pochłaniania promieniowania podczerwonego (energii cieplnej netto) emitowanego z powierzchni Ziemi i wypromieniowywania go z powrotem na powierzchnię Ziemi, przyczyniając się w ten sposób do efektu cieplarnianego.

Dwutlenek węgla, metan i para wodna to najważniejsze gazy cieplarniane. (W mniejszym stopniu, ozon na poziomie powierzchni, podtlenki azotu i gazy fluorowane również zatrzymują promieniowanie podczerwone).

Gazy cieplarniane mają ogromny wpływ na budżet energetyczny systemu ziemskiego, mimo że stanowią jedynie ułamek wszystkich gazów atmosferycznych.

Stężenia gazów cieplarnianych ulegały znacznym wahaniom w historii Ziemi, a wahania te spowodowały znaczne zmiany klimatu w szerokim zakresie skal czasowych. Ogólnie rzecz biorąc, stężenia gazów cieplarnianych były szczególnie wysokie w okresach ciepłych i niskie w okresach zimnych".

(www.britannica.com/science/greenhouse-gas)

Obraz: Zdjęcie autorstwa Mika Baumeister na Unsplash

tekst: Organizacja Narodów Zjednoczonych (2016), www.un.org/sustainabledevelopment/blog/2016/04/parisagreementsingatures/

Porozumienie paryskie

2016

Nazywane również Paryskim Porozumieniem Klimatycznym lub COP21, Porozumienie Paryskie jest prawnie wiążącym międzynarodowym traktatem w sprawie zmian klimatu. Zostało ono przyjęte przez 196 stron w dniu 12 grudnia 2015 r. i weszło w życie rok później. Jego celem jest ograniczenie emisji gazów cieplarnianych do poziomów, które powstrzymałyby globalne ocieplenie, czyli zapobiegłyby wzrostowi temperatury do znacznie poniżej 2°C, a najlepiej do 1,5°C, w porównaniu z poziomem sprzed epoki przemysłowej.

Wszystkie rządy zgodziły się śledzić postępy w sposób przejrzysty i odpowiedzialny, raportować o nich, a także spotykać się co pięć lat w celu oceny postępów.

Ponadto, "poszczególne miasta, inne władze szczebla niższego niż krajowy, społeczeństwo obywatelskie, sektor prywatny i inne podmioty zostały uznane za ważne czynniki przyczyniające się do zmian klimatycznych i zaproszone do zwiększenia wysiłków i wspierania działań mających na celu redukcję emisji; budowanie odporności i zmniejszanie podatności na niekorzystne skutki zmian klimatycznych; podtrzymywanie i promowanie współpracy regionalnej i międzynarodowej".

(https://climate.ec.europa.eu/eu-action/international-action-climate-change/climate-negotiations/paris-agreement_en)

Ciekawostka: jedynymi dwoma suwerennymi krajami, które nie chciały podpisać porozumienia, były Nikaragua i Syria (Nikaragua później zmieniła zdanie, ale inne kraje Zatoki Perskiej dołączyły do Syrii). Do września 2022 r. ratyfikowało je 194 kraje. Ostatecznie Stany Zjednoczone wycofały się z niego podczas kadencji prezydenta Trumpa, ale zostały ponownie przyjęte, gdy tylko prezydent Biden doszedł do władzy.

Zdjęcie: Miranda Smith, Miranda Productions, Inc, na Wikimedia Commons

Tekst: Yatharhmag, 2021, <https://yatharhmag.com/2021/12/27/environmentalism-without-class-struggle-is-gardening/>

Chico Mendes

1944-1988

Jeden z najbardziej znanych działaczy ekologicznych XX wieku, Brazylijczyk Francisco Alves Mendes Filho, "został ekologiem na długo zanim usłyszał to słowo".

Wraz ze swoimi kolegami zajmującymi się wydobyciem kauczuku założył Związek Pracowników Wiejskich i Związek Garbarzy Kauczuku Xapuri. Walczył o zachowanie amazońskich lasów deszczowych, a także o prawa lokalnych chłopów i rdzennej ludności. Ich pokojowy opór przeciwko wyzyskowi i wylesianiu polegał na tworzeniu ludzkich łańcuchów przed buldożerami, aby zapobiec wyrębowi lasów.

Niestety przysporzył sobie wielu wrogów wśród właścicieli ziemskich i nieustannie otrzymywał groźby śmierci. Został zabity w grudniu 1988 r. przez hodowców bydła rozgniewanych jego wysiłkami, by powstrzymać ich przed eksploatacją ziemi w amazońskiej dżungli. W wieku zaledwie 44 lat stał się potężnym symbolem walki o ocalenie lasów deszczowych. Od 1988 r. w samej Brazylii zginęło około 1000 aktywistów.

"Ekologia bez walki klasowej to ogrodnictwo".

PLUTO

Zielona Pożywka

1973

Luźna adaptacja powieści Harry'ego Harrisona "Make Room! Make Room!", "Zielona pożywka" (Soylent Green) to amerykański ekologiczny dystopijny thriller sci-fi z 1973 roku w reżyserii Richarda Fleischera z Charltonem Hestonem, Leigh Taylor-Young i Edwardem G. Robinsonem w rolach głównych.

Fabula opowiada o śledztwie w sprawie morderstwa w dystopijnej przyszłości umierających oceanów i stałej wilgotności spowodowanej efektem cieplarnianym. Miasta są gęsto zaludnione, ponieważ ludzie nie mogą już żyć na wsi z powodu zanieczyszczenia powietrza. Głodują, a owoce, warzywa i mięso są dostępne tylko dla najbogatszych, podczas gdy inni muszą żyć na "wysokobiałkowych zielonych wafelach wykonanych z soi i wody morskiej", zwanych "Soylent Green". W Nowym Jorku przyszłości (akcja filmu rozgrywa się w 2022 roku), detektyw NYPD Robert Thorn (Charlton Heston) prowadzi śledztwo w sprawie morderstwa kierownika firmy produkującej racje żywnościowe Soylent Corporation, odkrywając, że wafle "Soylent Green" są wykonane z ludzkiego mięsa.

Zdjęcie: Porapak Apichodilok (2016), Pexels

Tekst: www.news18.com/news/lifestyle/earth-day-2022-things-you-can-do-to-help-save-planet-5025793.html

Dzień Ziemi

1970 - obecnie

Każdego roku, 22 kwietnia, świat obchodzi Dzień Ziemi, aby uczcić różnorodność środowiska i podkreślić sposoby jego ochrony. Wszystko zaczęło się ponad 50 lat temu, kiedy senator Stanów Zjednoczonych z Wisconsin, Gaylord Nelson, zorganizował ogólnokrajową demonstrację i wiece w celu podniesienia świadomości na temat kwestii środowiskowych. Pod koniec tego samego roku rząd USA utworzył Agencję Ochrony Środowiska (EPA). Do 1990 roku Dzień Ziemi stał się wydarzeniem globalnym, obchodzonym w ponad 140 krajach.

"Wyrastając z pierwszego Dnia Ziemi w 1970 roku, www.earthday.org jest największym na świecie rekruterem ruchu na rzecz ochrony środowiska, współpracującym z ponad 150 000 partnerów w ponad 192 krajach w celu prowadzenia pozytywnych działań na rzecz naszej planety. Ich misją jest dywersyfikacja, edukacja i aktywizacja ruchu ekologicznego na całym świecie".

Zachęcamy do uczynienia naszego świata szczęśliwszym i zdrowszym miejscem do życia, świętując Dzień Ziemi każdego roku, biorąc udział lub organizując działania, takie jak zbieranie śmieci i sadzenie drzew.

Obraz: Zdjęcie autorstwa Nathan Dumlao na Unsplash

Tekst: www.peta.org.uk/blog/how-going-vegan-helps-stop-climate-change/

Przejdź na wegetarianizm/weganizm

Według www.peta.org, oto 10 najważniejszych powodów, dla których warto przejść na wegetarianizm:

- 1 To najlepszy sposób na pomoc zwierzętom
- 2 Odchudzanie i nabieranie energii
- 3 Bądź zdrowszy i szczęśliwszy
- 4 Wegańskie jedzenie jest pyszne
- 5 Mięso jest obrzydliwe
- 6 Pomóż nakarmić świat
- 7 Ratuj planetę (ślad węglowy produkcji mięsa)
- 8 Wszystkie fajne dzieciaki to robią
- 9 Wyglądaj seksownie i bądź seksowny
- 10 Świnie są mądrzejsze niż myślisz

TIME IS RUNNING
OUT!

Zdjęcie: Zdjęcie autorstwa Tobias Rademacher na Unsplash

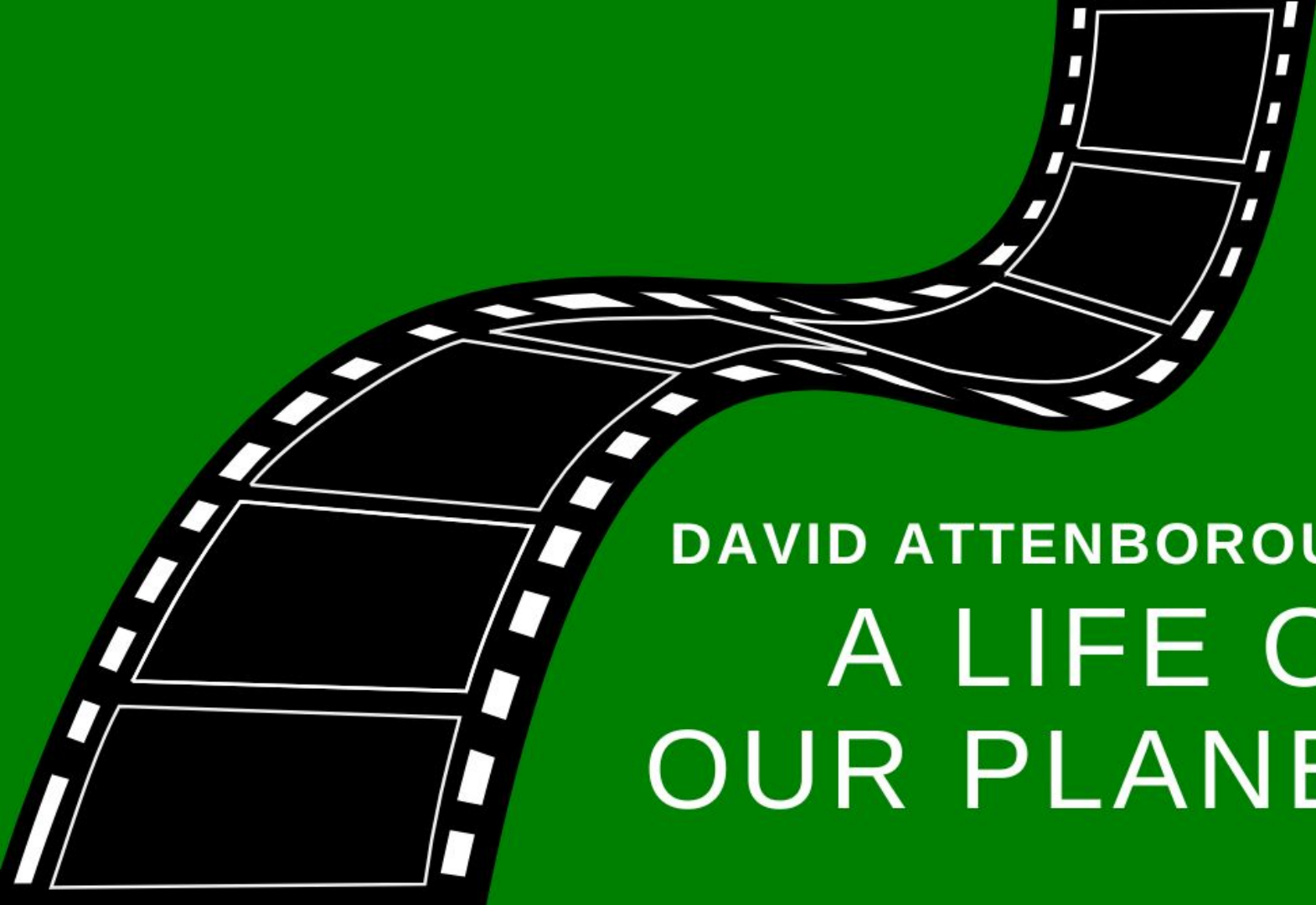
Tekst: NOAA, www.noaa.gov/education/resource-collections/climate/climate-change-impacts

Zmiana klimatu

Klimat to średnia pogoda typowa dla danego miejsca, obserwowana przez dłuższy okres czasu. Kiedy te warunki pogodowe zaczynają wykazywać znaczące długoterminowe zmiany temperatury i oczekiwanych wzorców - nadszedł czas, aby porozmawiać o zmianie klimatu. Z biegiem czasu sama działalność człowieka (spalanie paliw kopalnych, wycinanie lasów i hodowla zwierząt) spowodowała zmiany klimatyczne związane z temperaturą Ziemi (globalne ocieplenie) i jakością powietrza (zanieczyszczenie), powodując przerażające konsekwencje.

"Według Międzyrządowego Zespołu ds. Zmian Klimatu, ustanowionego przez Program Środowiskowy ONZ i Światową Organizację Meteorologiczną w 1988 r., długoterminowe skutki globalnego ocieplenia obejmowałyby ogólny wzrost poziomu mórz na całym świecie, powodując zalanie nisko położonych obszarów przybrzeżnych i możliwe zniknięcie niektórych państw wyspiarskich; topnienie lodowców, lodu morskiego i arktycznej wiecznej zmarzliny; wzrost liczby ekstremalnych zdarzeń związanych z klimatem, takich jak powodzie i susze, oraz zmiany w ich rozmieszczeniu; a także zwiększone ryzyko wyginięcia od 20 do 30 procent wszystkich gatunków roślin i zwierząt."
www.britannica.com/event/Kyoto-Protocol

Lista jest długa: wyższy poziom zanieczyszczenia powietrza, nowe szkodniki, więcej alergii, gorsze objawy związane z astmą, wybuchy chorób zakaźnych, inwazje komarów (WHO przewiduje 250 000 dodatkowych zgonów z powodu dengi, malarii i innych chorób wrażliwych na klimat od 2030 r.)...

DAVID ATTENBOROUGH
A LIFE ON
OUR PLANET

Obraz: Kreisau-Initiative e. V. (2024)

Tekst/cytat: www.wwf.org.au/news/blogs/10-best-nature-quotes-from-sir-david-attenborough

Sir David Attenborough

1926 -

W 2021 roku, w wieku 95 lat, Sir David Attenborough, angielski nadawca, biolog, historyk przyrody i obrońca środowiska, został nazwany Mistrzem Ziemi przez Program Środowiskowy ONZ ze względu na jego życiowe zaangażowanie w opowiadanie historii o świecie przyrody i zmianach klimatu. Sir David pomógł wymyślić gatunek historii naturalnej lub dokumentu przyrodniczego, jaki znamy dzisiaj. Niektóre z jego najbardziej znanych dzieł obejmują BBC Natural History Unit, w tym filmy dokumentalne, takie jak Life on Earth, Living Planet, Our Planet i Our Blue Planet.

"Prawda jest taka, że świat przyrody się zmienia. Jesteśmy od niego całkowicie zależni. Zapewnia nam żywność, wodę i powietrze. To najcenniejsza rzecz, jaką mamy i musimy jej bronić".

REDUCE

+

REUSE

+

RECYCLE

=

FOR A
HAPPIER EARTH

Zdjęcie: SAM---tan (2013), <https://www.deviantart.com/sam---tan/art/HAPPY-EARTH-DAY-2013-367155346>

Tekst: <http://sustainabilitychallenge2016.weebly.com/3r---reduce-reuse-recycle.html>

3R - redukcja, ponowne użycie, recykling

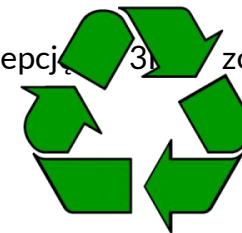
"Reduce, Reuse, Recycle" to trzy słowa na "R" ważne dla zrównoważonego życia. Przypominają nam one, że wprowadzając niewielkie zmiany w naszym życiu, możemy ograniczyć ilość generowanych przez nas śmieci.

Oto tylko niektóre z tych wskazówek: kupuj tylko to, czego potrzebujesz; wybieraj produkty z mniejszą ilością opakowań; kupuj hurtowo; uzupełniaj butelkę wody w domu; zaktualizuj swój komputer; porzuć plastikowe torby na rzecz tych wielokrotnego użytku; drukuj na obu stronach papieru; unikaj używania jednorazowych talerzy, łyżek, szkła, kubków i serwetek; unikaj kupowania przedmiotów, które są nadmiernie zapakowane w folię, papier i plastik; ponownie używaj starych słoików i garnków, starych dżinsów lub t-shirtów lub jakichkolwiek ubrań; oddawaj stare książki, ubrania; zbuduj własny kosz na kompost; odwiedzaj sklepy z używanymi rzeczami; kupuj produkty wykonane z materiałów pochodzących z recyklingu...

I zawsze pamiętaj, że "największym zagrożeniem dla naszej planety jest wiara, że ktoś inny ją uratuje". (Robert Swan, <https://harmony1.com/recycling-sustainability-quotes/>)

Ikoniczne cykliczne logo ze strzałkami (po prawej) reprezentujące koncepcję 3R zostało zaprojektowane w 2000 roku przez studenta inżynierii Gary'ego Andersona.

Posłuchaj piosenki poświęconej tej koncepcji: www.youtube.com/watch?v=d1mFymbRmv4

GREEN
NEW
DEAL
NOW

**Farmers and
Ranchers for a
Green New Deal**

GREEN
NEW
DEAL

**SUNRISE
MOVEMENT**

**GREEN
NEW
DEAL
NOW**

Europejskie prawo o klimacie

2021

W grudniu 2019 r. Komisja Europejska przedstawiła "Europejski Zielony Ład" - unijną strategię klimatyczno-energetyczną mającą na celu stopniową redukcję emisji gazów cieplarnianych, tworzenie miejsc pracy i wzrost gospodarczy, walkę z ubóstwem energetycznym, zmniejszenie zewnętrznej zależności energetycznej, poprawę zdrowia i dobrostanu ludzi itp. Ostatecznym celem porozumienia byłoby osiągnięcie neutralności klimatycznej Unii Europejskiej do 2050 roku.

W marcu 2020 r. Komisja postanowiła potwierdzić swoje zobowiązanie, wprowadzając cel neutralności klimatycznej do 2050 r. do wiążącego prawodawstwa. Europejskie prawo o klimacie zostało opublikowane w Dzienniku Urzędowym w dniu 9 lipca 2021 r. i weszło w życie w dniu 29 lipca 2021 r.

Rozporządzenie zobowiązuje państwa członkowskie do podjęcia odpowiednich kroków w celu ograniczenia emisji gazów cieplarnianych o co najmniej 55% do 2030 r. (w porównaniu z poziomami z 1990 r.) w celu osiągnięcia całkowitej neutralności klimatycznej w Unii Europejskiej do 2050 r., tj. ograniczenia emisji gazów cieplarnianych do zera do 2050 r.

from the director of

THAT SUGAR FILM

DAMON GAMEAU

2040

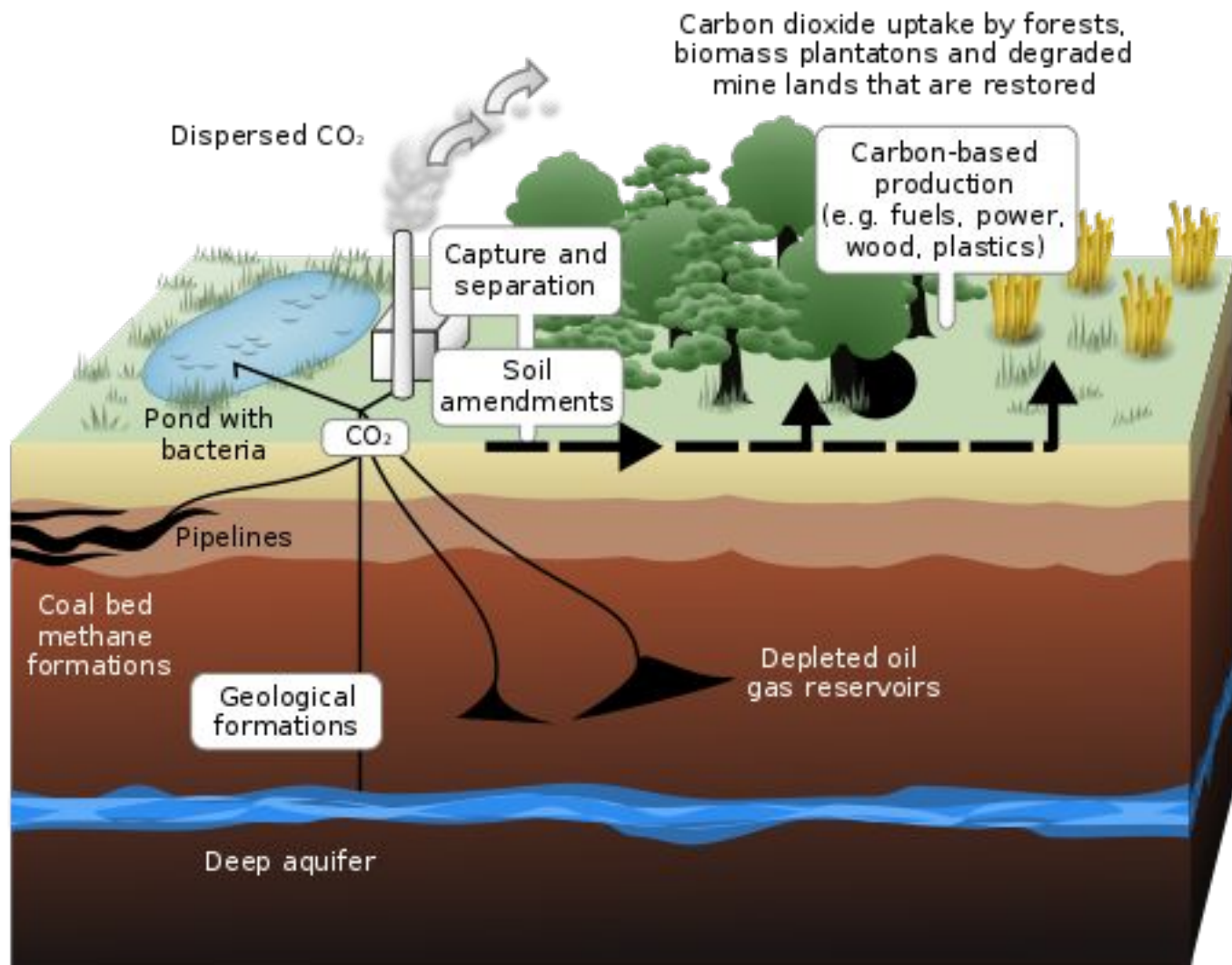
2040 2019

"Wielokrotnie nagradzany reżyser Damon Gameau (That Sugar Film) wyrusza w podróż, aby zbadać, jak mogłaby wyglądać przyszłość do 2040 roku, gdybyśmy po prostu przyjęli najlepsze już dostępne rozwiązania w celu ulepszenia naszej planety i szybko przenieśli je do głównego nurtu. Skonstruowany jako wizualny list do swojej 4-letniej córki, Damon łączy tradycyjny dokument z udratyzowanymi sekwencjami i wysokiej klasy efektami wizualnymi, aby stworzyć wizję tego, jak te rozwiązania mogłyby zregenerować świat dla przyszłych pokoleń".

(<https://theregenerators.org/2040/>)

"Pierwszym krokiem jest ograniczenie obecnego stanu rzeczy i współpraca ze wszystkimi tymi organizacjami w celu przesunięcia ich finansów na inicjatywy, które mogą rozpocząć regenerację planety. To faza pierwsza. Faza druga może wyglądać jak model wellness, więc zamiast mierzyć sukces za pomocą PKB, wprowadzamy inne rzeczy, które cenimy - dobrostan środowiska, dobrostan psychiczny, równość, cokolwiek to może być - i zamiast tego mierzymy nasz sukces za pomocą tych markerów. Niektóre kraje, takie jak Bhutan, już to robią. Przykłady sposobów, w jakie możemy ograniczyć ten system, już istnieją".

(<https://adventure.com/2040-damon-gameau-seaweed-interview/>)

Sekwestracja dwutlenku węgla

Sekwestracja dwutlenku węgla to proces wychwytywania dwutlenku węgla z atmosfery i magazynowania go. Jest on uznawany za kluczową metodę usuwania dwutlenku węgla z atmosfery ziemskiej.

Jest to ważne, ponieważ prawie połowa CO₂ emitowanego przez ludzi zwykle pozostaje w atmosferze, powodując globalne ocieplenie. Sekwestracja dwutlenku węgla może temu zapobiec.

Istnieją dwie podstawowe formy sekwestracji węgla: biologiczna i geologiczna. Zachodzi ona również naturalnie w środowisku. Lasy, gleby i oceany są uważane za jedne z najlepszych form biologicznej sekwestracji węgla; a gdy węgiel jest przechowywany w podziemnych formacjach lub skałach - geologicznych.

Rozmowy na temat wychwytywania dwutlenku węgla rozpoczęły się w latach dwudziestych XX wieku. Pierwszy zakład został zaprojektowany w 1938 roku, pierwszy prawdziwy projekt miał miejsce w Teksasie w 1972 roku, a 24 lata później Norwegia uruchomiła pierwszy na świecie zintegrowany projekt wychwytywania i składowania dwutlenku węgla na Morzu Północnym, znany jako Sleipner.

Obecnie na świecie istnieją 43 duże komercyjne zakłady sekwestracji dwutlenku węgla, które wychwytyują ponad 30 milionów ton CO₂ rocznie.

No future, No children.

More than

5137

people have pledged so far

TAKE THE PLEDGE

I PLEDGE NOT TO HAVE CHILDREN UNTIL I AM SURE MY GOVERNMENT WILL ENSURE A SAFE FUTURE FOR THEM

#NoFutureNoChildren

"Nazywam się Emma Lim. Mam 18 lat i zawsze wyobrażałam sobie, że zostanę matką. Mimo że pragnę mieć dzieci bardziej niż cokolwiek innego, zobowiązuję się, że tego nie zrobię, dopóki rząd nie potraktuje poważnie kryzysu klimatycznego". (<https://www.greenpeace.org/canada/en/story/25327/no-future-no-children/>)

W 2019 r. studentka Uniwersytetu McGill w Montrealu zainicjowała ruch na rzecz zmian klimatu, czyli platformę o nazwie "#NoFutureNoChildren", na której ludzie mogli zobowiązać się do nieposiadania dzieci, dopóki decydenci (w jej przypadku Kanadyjczycy) nie podejmą poważnych kroków w kierunku walki ze zmianami klimatu.

Ponad 10 000 młodych ludzi złożyło przyrzeczenie do 2020 roku.

Zdjęcie: Zdjęcie autorstwa U.S. Mission Uganda na Wikimedia Commons, Jane Goodall odwiedza misję Stanów Zjednoczonych w Ugandzie 4 kwietnia 2022 r.

Tekst i cytaty: <https://education.nationalgeographic.org/resource/jane-goodall>

Jane Goodall

1934 -

Dame Jane Goodall to brytyjska badaczka w dziedzinie prymatologii, etologii i antropologii, znana ze swoich badań nad szympanсами z Parku Narodowego Gombe Stream w Tanzanii. Obecnie jest uważana za największą na świecie ekspertkę w dziedzinie szympanсів, ponieważ spędziła dużą część swojej 60-letniej kariery na ich badaniu.

Zainteresowała się przyrodą i zwierzętami jako dziecko, mając wiele zwierząt domowych i czytając Tarzana i Dr. Doolittle. Jej marzeniem była podróż do Afryki i praca z dzikimi zwierzętami. Gdy tylko nadarzyła się okazja (i miała trochę zaoszczędzonych pieniędzy), zrealizowała swoje marzenie z dzieciństwa. W 1960 roku założyła obóz w Tanzanii, gdzie mogła obserwować szympanсы, zauważając na przykład, że są one wszystkożerne (nie wegetarianie), zdolne do okazywania współczucia, wytwarzania i używania narzędzi oraz prowadzenia wojen (jak ludzie). W 1966 roku uzyskała tytuł doktora na Uniwersytecie Cambridge. Oprócz studiowania i obserwowania naczelnych, interesowała się także ochroną przyrody, aktywizmem i mentoringiem.

"Przynajmniej to, co mogę zrobić, to mówić w imieniu tych, którzy nie mogą mówić za siebie".

"Zmiana następuje poprzez słuchanie, a następnie rozpoczęcie dialogu z ludźmi, którzy robią coś, czego nie uważasz za słuszne".

Image: Zdjęcie Hannah Morgan na Unsplash

Źródła tekstu: <https://hmgroupp.com/news/hm-group-joins-the-fashion-industry-charter-for-climate-action/>
<https://unfccc.int/blog/everything-you-wanted-to-know-about-the-fashion-charter>

Karta Przemysłu Modowego 2018

Karta Przemysłu Modowego na rzecz Działań Klimatycznych (Fashion Industry Charter for Climate Action) została uruchomiona w grudniu 2018 r., podczas COP24 (Konferencja ONZ w sprawie Zmian Klimatu) w Katowicach, gdzie marki, dostawcy, organizacje pozarządowe i inne stowarzyszenia branżowe usiadły razem, aby opracować program działań na rzecz klimatu dla przemysłu modowego. Zaangażowanie branży modowej nie było zaskoczeniem, biorąc pod uwagę szacunki, że od 2 do 4% globalnej emisji gazów cieplarnianych można przypisać długim łańcuchom dostaw i energochłonnej produkcji (co powoduje, że moda zużywa więcej energii niż przemysł lotniczy i żeglugowy razem wzięte).

Krótko mówiąc, priorytetem Karty Przemysłu Modowego stała się redukcja emisji w branży o 30% do 2030 roku. Każda firma (marka, sprzedawca detaliczny lub dostawca) profesjonalnie zaangażowana w tym sektorze może podpisać kartę i aktywnie uczestniczyć w osiągnięciu tego celu poprzez przestrzeganie agendy i jej wytycznych.

Od momentu utworzenia Karty przystąpiło do niej ponad 130 firm, w tym Burberry, H&M Group, VF Corporation, adidas, Kering, Chanel, Nike i PUMA...

Ekologizm

Ekologizm lub Enwiromentalizm (ang. Environmentalism) – kierunek filozoficzny ukształtowany w drugiej połowie XX wieku. Stanowi rozwinięcie humanizmu o nowe przyrodnicze sumienie człowieka. Zajmuje się problemami ochrony środowiska oraz miejscem człowieka w świecie przyrody. Bada wzajemne zależności między człowiekiem a przyrodą oraz ich wpływ na jakości życia ludzi.

Enwiromentalizm jako ruch zajmuje się szeroko pojętymi kwestiami opresji instytucjonalnej, w tym między innymi: wykorzystywaniem ekosystemów i zasobów naturalnych do generowania odpadów, wyrzucaniem odpadów do społeczności będących w gorszej sytuacji, zanieczyszczeniem powietrza, zanieczyszczeniem wody, słabą infrastrukturą, narażeniem życia organicznego na toksyny, monokulturą i innymi kwestiami. Ze względu na te podziały, ruch ekologiczny można podzielić na następujące główne obszary: nauka o środowisku, aktywizm ekologiczny, rzecznictwo ekologiczne i sprawiedliwość ekologiczna.

Działacz ekologiczny to osoba, która utożsamia się z walką o ochronę środowiska wraz z żyjącymi tam ludźmi i zwierzętami. Do znanych działaczy ekologicznych można zaliczyć: Al Gore, Alice Hamilton, Gisele Bündchen, Greta Thunberg, Leonardo di Caprio, Luisa Mell, Marina Silva, Vandana Shiva, Wangari Maathai.

WWF

1961

World Wildlife Fund, z rozpoznawalnym logo z panda wielką (które jest hołdem dla Chi Chi, pierwszej pandy - zagrożonego gatunku, przeniesionej z Pekinu do londyńskiego zoo w 1958 roku) jest międzynarodową organizacją pozarządową obecną w ponad 100 krajach, która zajmuje się kwestiami środowiskowymi, takimi jak ochrona przyrody i ekologia. Jej siedziba w Szwajcarii zmieniła nazwę na World Wide Fund for Nature w 1985 roku.

Ich praca koncentruje się na sześciu ambitnych celach:

"Stworzyć świat odporny na zmiany klimatu i zeroemisyjny, zasilany energią odnawialną;

Podwoić dostępność żywności netto, zamrozić jej ślad;

Zachować najważniejsze lasy na świecie;

Zabezpieczyć wodę dla ludzi i przyrody, chronić zdrowe oceany i morskie źródła utrzymania;

Ochronić zagrożoną dziką przyrodę i dzikie miejsca w celu podtrzymania życia na Ziemi".

W ostatnich latach organizacja została oskarżona o poważne przestępstwa. Sprawdź (na przykład) ten artykuł: www.bbc.com/news/world-47444297

Zdjęcie: New Matilda (2020), Wyspa Kangura w Australii Południowej, Wikimedia Commons

Tekst: Nick Baker (2021),

www.nbcnews.com/science/environment/one-year-australia-s-devastating-wildfires-anger-grows-climate-change-n1256714

Pożary

Pożary definiuje się jako nieplanowane zdarzenia związane z ogniem, które występują na obszarach naturalnych, takich jak lasy, łąki lub prairie. Są one spowodowane działalnością człowieka lub zjawiskiem naturalnym, takim jak uderzenie pioruna. Pożary spowodowane przez człowieka obejmują pożary wywołane przez wyrzucanie papierosów, spalanie gruzu, iskry kolejowe, linie energetyczne, fajerwerki, ogniska, przypadkowe zapłony i podpalenia. Szacuje się, że do 90% wszystkich pożarów może być związanych z działalnością człowieka, szczególnie latem, ponieważ cieplejsza pogoda sprawia, że lasy są bardziej suche i podatne na zapalenie.

Niestety, oprócz wywoływania celowych lub przypadkowych pożarów, ludzie są w równym stopniu odpowiedzialni za zmiany klimatyczne, w tym przypadku - rosnące temperatury, które odparowują więcej wilgoci z ziemi i wysuszają glebę, czyniąc roślinność bardziej łatwopalną. Jednocześnie innym aspektem zmian klimatycznych jest fakt, że zima akumulacja wolno topniejącego śniegu topnieje około miesiąc wcześniej niż kiedyś, co oznacza, że lasy są bardziej suche przez dłuższy czas. Jeśli dodamy do tego przedłużające się okresy bezdeszczowe w regionach podatnych na pożary, mamy przepis na katastrofę. A ze względu na globalne ocieplenie - z roku na rok jest coraz gorzej.

Oto szczegółowa (i przerażająca) lista lokalizacji pożarów (według kontynentu i kraju oraz obszaru dotkniętego /zniszczonego) w samym 2022 roku: www.reuters.com/world/europe/wildfires-breaking-out-across-world-2022-07-19/

— 2024 —
TRIBAL
CLEAN ENERGY
SUMMIT

Zdjęcie: Zdjęcie Departamentu Energii Stanów Zjednoczonych, domena publiczna, na Wikimedia Commons

<https://winonahemp.com/news/2019/10/28/indigenous-rights-and-climate-justice-leader-winona-laduke-urges-textile-industry-to-protect-the-earth-advocates-for-hemp-clothing>

Winona LaDuke

1959 -

Winona LaDuke, absolwentka Harvardu, jest znaną na całym świecie ekolożką, ekonomistką, polityczką i autorką, ale przede wszystkim działaczką na rzecz praw rdzennych Amerykanów do ziemi, zajmującą się kwestiami związanymi ze zmianami klimatu, prawami rdzennych mieszkańców, prawami człowieka, zieloną i wiejską gospodarką, organizacją oddolną i lokalną żywnością. Mieszka i pracuje w rezerwacie White Earth w północnej Minnesocie, gdzie założyła White Earth Land Recovery Project, jedną z największych organizacji non-profit opartych na rezerwatach w USA i lidera w kwestiach strategii zrównoważonego rozwoju opartego na kulturze, energii odnawialnej i systemach żywnościowych.

LaDuke była również dwukrotną kandydatką na wiceprezydenta wraz z Ralphem Naderem z ramienia Partii Zielonych, a w 2007 roku została wprowadzona do National Women's Hall of Fame.

"Ktoś musi mi wyjaśnić, dlaczego pragnienie czystej wody pitnej czyni cię aktywistą i dlaczego propozycja zniszczenia wody za pomocą wojny chemicznej nie czyni korporacji terrorystą".

(www.inspiringquotes.us/author/6162-winona-laduke)

Zespół masowego ginięcia pszczół (CCD) lub uśmiercanie pszczół

Pszczoły, bez wątplenia najważniejsze owady w przyrodzie, są odpowiedzialne za około jedną trzecią spożywanej przez nas żywności i są w taki czy inny sposób związane z aż 80% zasobów naszej planety. Większość ludzkiego rolnictwa jest zależna od pszczół w zakresie nawożenia i zapylania upraw, owoców i warzyw. Potrzebujemy pszczół do przetrwania, ponieważ na przykład roślina owocowa, którą sadzimy i uprawiamy, nie będzie miała owoców bez pszczół i zapylania. Świat bez pszczół byłby po prostu nie zrównoważony i niewiarygodnie kosztowny, dlatego fakt, że od lat (od około 2006 roku) pszczoły miodne na całym świecie masowo umierają (mówimy o milionach, w niektórych miejscach do 90% strat w koloniach) i nikt nie wie dlaczego, jest bardziej niż niepokojący.

Naukowcy zawęzili listę winowajców do 4 P: pasożyty, patogeny, złe odżywianie i pestycydy - wszystkie łatwo powiązane z działalnością człowieka i zmianami klimatu.

"Gdyby pszczoły zniknęły z powierzchni globu, człowiekowi pozostałyby tylko cztery lata życia. Nie ma więcej pszczół, nie ma więcej zapylania, nie ma więcej roślin, nie ma więcej zwierząt, nie ma więcej człowieka". - Albert Einstein

EXON
KNEW ABOUT
CLIMATE CHANGE
SINCE 1981.
DENIED IT ANYWAY

→ OUR ←
GENERATION
← OUR →
CHOICE

CLIMATE CHANGE IS REAL

→ C
GEN
← C

CLIMATE CHANGE IS REAL

div
inv
civestu

e
ant
9
regenerative
200
79

Zdjęcie: Johnny Silvercloud (2015), CC BY-SA 2.0, Wikimedia Commons

Tekst: www.scientificamerican.com/article/exxon-knew-about-climate-change-almost-40-years-ago/

#ExxonKnew

Według strony internetowej <https://exxonknew.org/>, ExxonMobil, największa na świecie firma naftowo-gazowa, "wiedziała o zmianach klimatu pół wieku temu. Oszukali opinię publiczną, wprowadzili w błąd swoich akcjonariuszy i ukradli ludzkości całe pokolenie czasu, który mógłby być zużyty, aby odwrócić zmiany klimatyczne".

Po ośmiomiesięcznym dochodzeniu, przeprowadzonym w 2015 roku, Inside Climate News stworzyło dziewięć częściową serię, która szczegółowo opisywała, w jaki sposób najwyżsi urzędnicy Exxon wiedzieli od późnych lat siedemdziesiątych, że jego produkty powodują globalne ocieplenie, a także wszystko o zmianach klimatycznych. Wewnętrzne dokumenty i wywiady z byłymi pracownikami udowodniły ponad 40-letnią kampanię dezinformacyjną firmy. Seria została uznana za finalistę Nagrody Pulitzera 2016 dla Służby Publicznej.

Zobacz całą serię na:

<https://insideclimatenews.org/news/16092015/exxons-own-research-confirmed-fossil-fuels-role-in-global-warming/>

A oto odpowiedź ExxonMobil na oskarżenia:

<https://corporate.exxonmobil.com/sustainability/environmental-protection/climate-change/understanding-the-exxonknew-controversy#WhatIsExxonKnew>

UNITED NATIONS CONFERENCE ON ENVIRONMENT AND DEVELOPMENT

Rio de Janeiro 3-14 June 1992

Zdjęcie: Nieznany autor na Wikimedia Commons, Drugi Szczyt Ziemi odbył się w Rio de Janeiro w Brazylii w dniach od 3 do 14 czerwca 1992 roku.

tekst: www.lse.ac.uk/granthaminstitute/explainers/what-is-the-un-framework-convention-on-climate-change-unfccc/

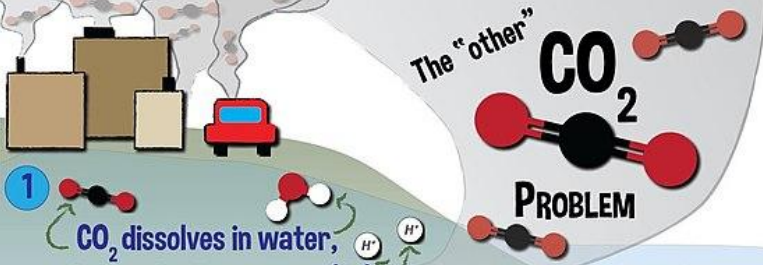
Ramowa Konwencja Narodów Zjednoczonych w sprawie zmian klimatu

1992

Ramowa Konwencja Narodów Zjednoczonych w sprawie zmian klimatu (UNFCCC) to międzynarodowy traktat środowiskowy wynegocjowany i podpisany na Konferencji Narodów Zjednoczonych w sprawie Środowiska i Rozwoju (UNCED), znany również jako Szczyt Ziemi, w Rio de Janeiro w 1992 roku. Ustanowił on Sekretariat z siedzibą w Bonn w Niemczech i wszedł w życie 21 marca 1994 roku. 195 (obecnie 198) krajów, które ratyfikowały Konwencję, nazywa się Stronami Konwencji.

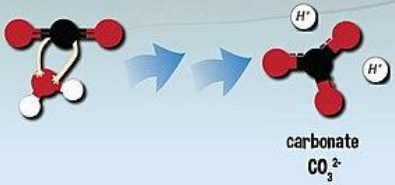
Głównym celem UNFCCC była stabilizacja stężenia gazów cieplarnianych w atmosferze "na poziomie, który zapobiegałby niebezpiecznym antropogenicznym (wywołanym przez człowieka) ingerencjom w system klimatyczny".

Traktat przypisał różne obowiązki trzem kategoriom państw-sygnatariuszy, tj. krajom rozwiniętym, krajom rozwiniętym o specjalnych zobowiązaniach finansowych oraz krajom rozwijającym się. Począwszy od 1995 roku, strony Konwencji spotykają się co roku na Konferencjach Stron (COP), aby ocenić swoje postępy.

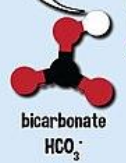
What is Ocean Acidification and why should we care?

1 CO_2 dissolves in water, releasing hydrogen ions (H^+)

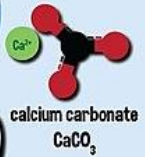

2 H^+ and calcium (Ca^{2+}) compete for carbonate

She chose me!

But I can't build skeletons w/o her!

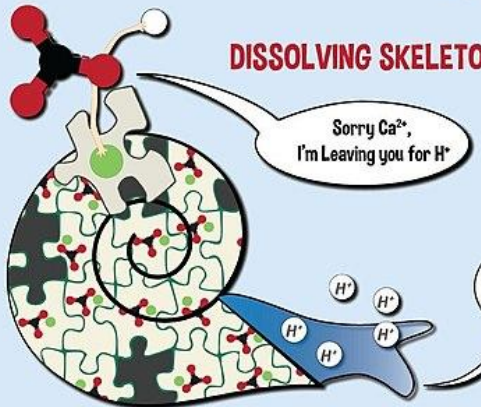
3 The excess H^+ hogs the carbonate with disastrous consequences...

LIMITED BUILDING MATERIALS

CARBONATE STORE

SOLD OUT!

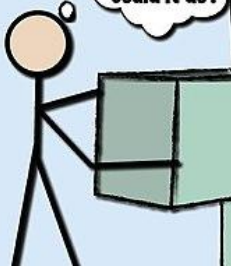
DISSOLVING SKELETONS

WASTED ENERGY

Shoo, H^+ ! I can't keep pumping you out like this!

What harm could it do?

ENTIRE
MARINE
ECOSYSTEMS

Zakwaszenie oceanów

Zakwaszenie oceanów, które ma miejsce, gdy woda morska pochłania CO₂, obniża pH oceanu, utrudniając wielu zwierzętom morskim, takim jak mięczaki lub skorupiaki (np. jeżowce, kraby i planktony), budowanie muszli i szkieletów. Bez odpowiednich skorup i szkieletów zwierzęta morskie nie są w stanie chronić się przed drapieżnikami i chorobami, a rafy koralowe zamieniają się w gruzy. Bardziej kwaśna woda zakłóca zdolność zwierząt morskich do oddychania, wzrostu i rozmnażania.

Krótko mówiąc, wszystko jest ze sobą powiązane: spalanie paliw kopalnych prowadzi nie tylko do globalnego ocieplenia i zmian klimatycznych, ale także, biorąc pod uwagę fakt, że oceany pochłaniają około 30-50% wszystkich emisji CO₂ wytwarzanych przez człowieka, do wyższych poziomów zanieczyszczenia CO₂ w naszych oceanach. Niestety, gdy CO₂ rozpuszcza się w słonej wodzie morskiej, zwiększa ilość jonów wodoru. Te jony wodorowe łączą się następnie z jonami węglanowymi, tworząc kwas węglowy. Prowadzi to do obniżenia poziomu pH oceanu, co powoduje jego zakwaszenie.

Według www.oceana.org ponad jedna trzecia światowej populacji żyje w 25 krajach, które najbardziej odczuwają skutki zakwaszenia oceanów. Na pierwszym miejscu znajduje się Japonia, a następnie Francja, Wielka Brytania, Holandia i Australia.

Oto krótki film o "złym bliźniaku globalnego ocieplenia" - zakwaszeniu oceanów:

www.youtube.com/watch?v=gZGj0BbDT38

Zdjęcie: Juliamh123 na Wikimedia Commons

Tekst: <https://www.fairtrade.org.uk/>

Fairtrade International

1997

Fairtrade International (Sprawiedliwy Handel) jest organizacją non-profit założoną w 1997 roku i posiadającą jeden z najbardziej rozpoznawalnych znaków zrównoważonego rozwoju na świecie. Jej głównym celem jest zapewnienie lepszych warunków handlowych dla rolników i pracowników w krajach Globalnego Południa poprzez standardy, certyfikację, wsparcie producentów, programy i rzecznictwo. W systemie Fairtrade działa ponad 1,66 miliona rolników i pracowników zrzeszonych w 1,441 organizacjach producenckich, a ponad 30 000 produktów opatrzonych jest ich logo.

"Wybór Fairtrade oznacza opowiedzenie się wraz z rolnikami za sprawiedliwością i równością, przeciwko niektórym z największych wyzwań, przed którymi stoi świat. Oznacza to, że rolnicy tworzą zmiany, od inwestowania w przyjazne dla klimatu techniki rolnicze po wzrost liczby kobiet na stanowiskach kierowniczych". ((<https://www.fairtrade.net/>)

Pamiętaj o tym następnym razem, gdy będziesz robić zakupy:

https://vimeo.com/199811744?embedded=true&source=vimeo_logo&owner=12482548

ipcc

INTERGOVERNMENTAL PANEL ON
climate change

IPCC

1988

Międzyrządowy Zespół ds. Zmian Klimatu (ang. Intergovernmental Panel on Climate Change, w skrócie IPCC) to organ Organizacji Narodów Zjednoczonych stworzony w celu dostarczania decydom regularnych wyników badań naukowych, tj. wiedzy związanej ze zmianami klimatu. W jego skład wchodzi rząd państw członkowskich ONZ (obecnie 195).

"IPCC przygotowuje kompleksowe raporty oceniające stan wiedzy naukowej, technicznej i społeczno-ekonomicznej na temat zmian klimatu, ich skutków i przyszłych zagrożeń oraz możliwości zmniejszenia tempa zmian klimatu. IPCC opracowuje również Raporty Specjalne na tematy uzgodnione przez rządy państw członkowskich, a także Raporty Metodologiczne, które zawierają wytyczne dotyczące przygotowywania wykazów gazów cieplarnianych." (www.ipcc.ch/about/preparingreports/)

IPCC otrzymało Pokojową Nagrodę Nobla w 2007 roku wspólnie z byłym wiceprezydentem USA Alem Gore'em.

Zobacz zwiastun Szóstego Raportu IPCC - "Climate Change 2022: Mitigation of Climate Change": www.youtube.com/watch?v=WFSP-aogzU4&t=29s.

A group of young people, likely students, are gathered for a climate strike. They are holding a large white sign with black text. The sign reads "SKOLSTREJK FÖR KLIMATET". The people are dressed in winter clothing, including jackets and hats. Some are looking towards the camera, while others are looking to the side. The background is filled with more people, suggesting a large gathering.

SKOLSTREJK
FÖR
KLIMATET

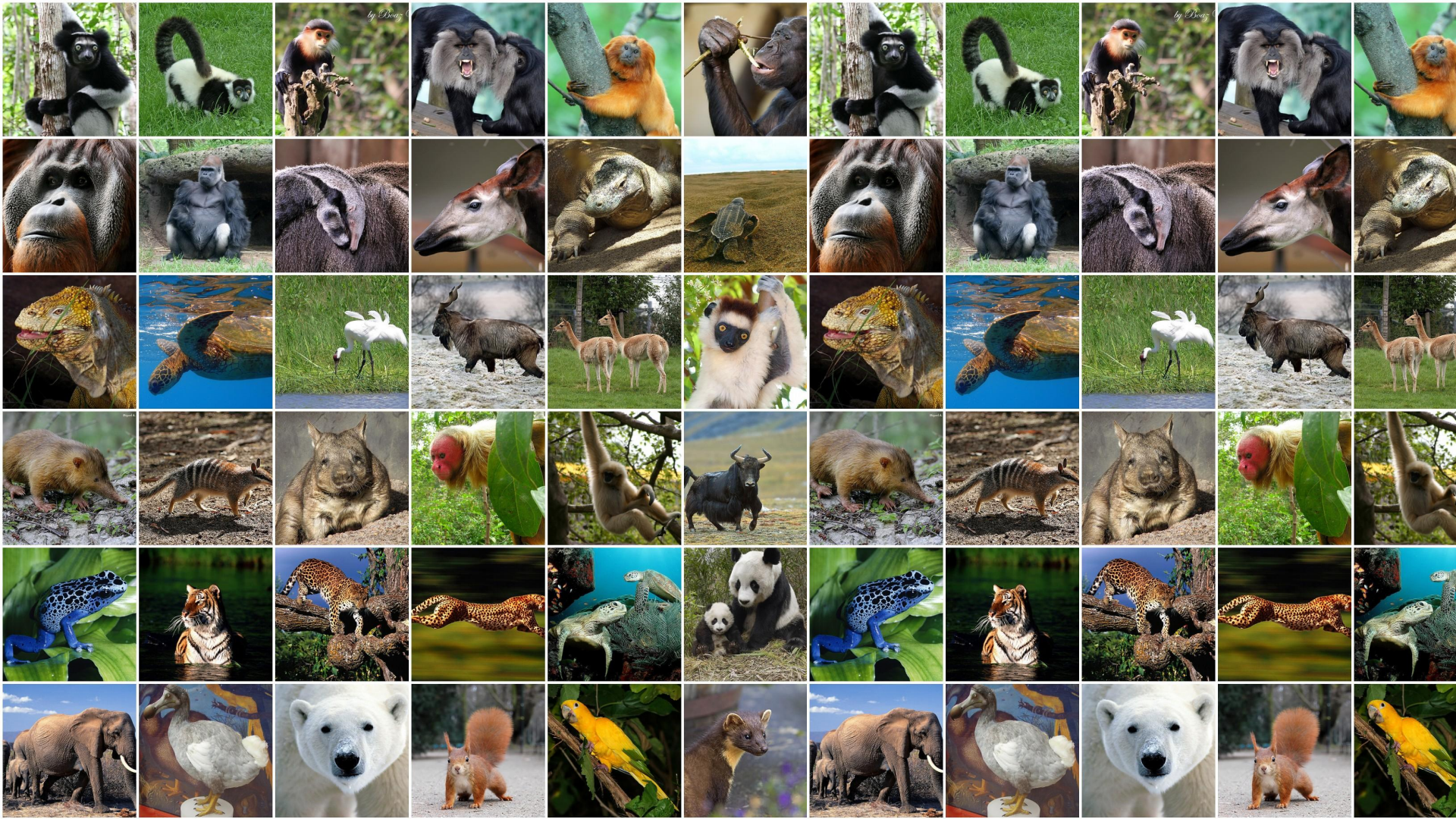
Greta Thunberg

2003 -

"Skradłeś moje marzenia i dzieciństwo swoimi pustymi słowami. A jednak jestem jednym ze szczęśliwców. Ludzie cierpią. Ludzie umierają. Całe ekosystemy upadają. Jesteśmy na początku masowego wymierania, a ty możesz mówić tylko o pieniądzach i bajkach o wiecznym wzroście gospodarczym. Jak śmiesz!"

Greta Thunberg (16), działaczka na rzecz klimatu, podczas Szczytu Klimatycznego ONZ w Nowym Jorku w 2019 r.

Oto reszta tego słynnego przemówienia młodej szwedzkiej działaczki na rzecz środowiska do światowych przywódców: www.youtube.com/watch?v=KAJsdgTPJpU

Wymieranie zwierząt

Zagrożony gatunek to zwierzę (lub roślina), któremu grozi wyginięcie (śmierć wszystkich jego członków) z powodu katastrof, problemów ewolucyjnych lub ingerencji człowieka (na przykład utrata siedlisk).

Według <https://ourworldindata.org/extinctions> "99% z czterech miliardów gatunków, które wyewoluowały na Ziemi, już wyginęło". Tak więc ptak Dodo (patrz poniżej), pochodzący z Mauritiusa, jest w rzeczywistości tylko symbolem wyginięcia spowodowanego przez człowieka (~1690, z powodu nadmiernych zbiorów, utraty siedlisk i wprowadzenia drapieżników - świń i kotów).

"Jednym z najbardziej dramatycznych przykładów współczesnego wyginięcia jest gołąb wędrowny. Do początku XIX wieku miliardy gołębi wędrownych zaciemniały niebo Stanów Zjednoczonych w spektakularnych stadach migracyjnych. Łatwe do złapania lub zastrzelenia, gołębie wędrowne stały się popularnym, tanim pożywieniem. Komerccyjni myśliwi zabijali je w ogromnych ilościach, ostatecznie dziesiątkując populację. Ostatni gołąb wędrowny, o imieniu Martha, zmarł w ogrodzie zoologicznym w Cincinnati w 1914 roku i został przekazany do Smithsonian Institution".

(<https://naturalhistory.si.edu/education/teaching-resources/paleontology/extinction-over-time>)

Międzynarodowa Unia Ochrony Przyrody (IUCN) prowadzi "Czerwoną listę gatunków zagrożonych" z siedmioma kategoriami/poziomami zagrożenia: najmniejszej troski, bliski zagrożenia, wrażliwy, zagrożony, krytycznie zagrożony, wymarłe na wolności i wymarłe. (www.iucnredlist.org/)

ALL
YOU
NEED
IS LESS

Obraz: Zdjęcie autorstwa Etienne Girardet na Unsplash

Tekst: www.geeksforgeeks.org/carbon-footprint/

Zmniejszenie śladu węglowego

Według www.britanica.com, ślad węglowy to "ilość emisji dwutlenku węgla (CO₂) związana ze wszystkimi działaniami danej osoby lub innego podmiotu (np. budynku, korporacji, kraju itp.)".

Innymi słowy, niezliczone wybory, których dokonujemy każdego dnia, pozostawiają ślad na środowisku, ponieważ możemy "produkować" więcej lub mniej gazów cieplarnianych, które wpływają na nasz klimat. Jedną z bardziej ekologicznych opcji jest zasugerowana na odwrócić, ale jeśli chcesz być biegły w "rozmowie o neutralności węglowej", obejrzyj ten krótki film: www.youtube.com/watch?v=9pPso2acew

A oto tylko jedno z wielu dostępnych narzędzi do oceny własnego wpływu (aby pomóc ci określić, czy jesteś neutralny pod względem emisji dwutlenku węgla, pozytywny, negatywny...): www.carbonfootprint.com/measure.html

Powodzie w Pakistanie

2022

Od czerwca do października 2022 r. ulewne deszcze monsunowe o ogromnych rozmiarach spowodowały najpoważniejszą powódź w najnowszej historii Pakistanu. "Katastrofa klimatyczna", jak nazwał ją Sekretarz Generalny ONZ Antonio Guterres, zmyła całe osady, pozostawiając miliony ludzi bez dachu nad głową i narażając ich na choroby i niedożywienie.

"Setki tysięcy domów zostało uszkodzonych lub zniszczonych, podczas gdy wiele publicznych placówek służby zdrowia, systemów wodnych i szkół zostało zniszczonych lub uszkodzonych. Po ustąpieniu wód powodziowych kryzys stał się poważnym kryzysem związanym z przetrwaniem dzieci. Słabe, głodne dzieci toczą przegraną bitwę z ciężkim ostrym niedożywieniem, biegunką, malarią, dengą, dudem brzuszny, ostrymi infekcjami dróg oddechowych i bolesnymi chorobami skóry oraz innymi dolegliwościami fizycznymi, a im dłużej trwa kryzys, tym większe ryzyko dla zdrowia psychicznego dzieci". (z apelu dotyczącego powodzi w Pakistanie, wydanego przez UNICEF w listopadzie 2022 r.)

Szacowane straty według www.Reuters.com:

Zgony	Co najmniej 1 700 osób
Wysiedleni	7,9 mln osób
Osoby dotknięte powodzią	33 mln osób
Zniszczone budynki	372 823
Dotknięty obszar	Co najmniej 809 tys. ha
Szkody materialne	10-40 mld USD
Głębokość powodzi	3.4 m

~~CLIMATE
RESEARCH
UNIT~~

H. Payne
©07

* BURN THE

Zdjęcie: NASA Goddard Space Flight Center (2010), Flickr https://www.flickr.com/photos/nasa_goddard/
Tekst: www.denverpost.com/2009/12/08/climategate/

Climategate

2009

Kontrowersje związane z aferą Climate Research Unit (w skrócie Climategate) z 2009 roku dotyczyły kradzieży i opublikowania przez nieznanego hakera ponad 1000 e-maili wymienianych między naukowcami z Climate Research Unit na brytyjskim University of East Anglia. Wydarzenie to zostało wykorzystane przez sceptyków i ludzi zaprzeczających zmianom klimatycznym, którzy twierdzili, że e-maile wykazały uchybienia naukowe, które przemawiają za ich teorią, że globalne ocieplenie spowodowane przez człowieka jest tylko zmyśleniem.

Strona internetowa zajmująca się sprawdzaniem faktów ogłosiła, że jest to bezpodstawne, ponieważ: "Wiadomości, które obejmują 13 lat, pokazują kilku naukowców w złym świetle, zachowujących się niegrzecznie lub lekceważąco. Dochodzenie jest w toku, ale nadal istnieje wiele dowodów na to, że Ziemia staje się cieplejsza i że ludzie są w dużej mierze za to odpowiedzialni".

ACT NOW FOR CLIMATE & NATURE!

**I'M BACKING THE
CLIMATE & ECOLOGY BILL
FOR A LIVEABLE FUTURE**

ZERO HOUR

Zdjęcie: <https://www.zerohour.uk/campaign-materials/>:

Tekst: www.zerohour.uk/news

Godzina zero

2017

Zero Hour to zorganizowana grupa młodych ludzi zebrana przez Jamiego Margolina, Nadię Nazar, Madelaine Tew i Zanagee Artis latem 2017 roku z misją "skupienia głosów różnorodnej młodzieży w rozmowie na temat sprawiedliwości klimatycznej i środowiskowej". Zero Hour to ruch kierowany przez młodzież, tworzący punkty wejścia, szkolenia i zasoby dla nowych młodych aktywistów i organizatorów (oraz dorosłych wspierających tę wizję), którzy chcą podjąć konkretne działania w związku ze zmianami klimatu. Jest to ruch niepowstrzymanej młodzieży organizującej się w celu ochrony praw młodych i dostępu do zasobów naturalnych oraz czystego, bezpiecznego i zdrowego środowiska, które zapewni przyszłość, w której ludzkość nie tylko przetrwa, ale będziemy się rozwijać".

Obejrzyj "Jak nastolatki rozpoczęły Ruch Godziny Zero": www.youtube.com/watch?v=Z_j3eJXD09o

Pandemia w czasach zmian klimatu

Skutki zdrowotne zmian klimatu, według www.cdc.gov, obejmują "zwiększoną liczbę chorób układu oddechowego i sercowo-naczyniowego, urazów i przedwczesnych zgonów związanych z ekstremalnymi zjawiskami pogodowymi, zmiany w częstotliwości występowania i rozmieszczeniu geograficznym chorób przenoszonych przez żywność i wodę oraz innych chorób zakaźnych, a także zagrożenia dla zdrowia psychicznego".

Powszechnie przyjmuje się, że zanieczyszczenie powietrza stanowi najpoważniejszą formę szkód środowiskowych, zabijając co roku siedem milionów ludzi na całym świecie. Co więcej, 9 na 10 osób oddycha powietrzem, które przekracza limity zanieczyszczeń określone przez Światową Organizację Zdrowia.

Mając to na uwadze, następujący "ironiczny" fakt (potwierdzony przez naukowców) był "szokiem", gdy został po raz pierwszy opublikowany: pierwsza oficjalna pandemia na świecie "jaką znamy", COVID-19, spowodowała znaczną poprawę jakości powietrza w niektórych regionach świata w ciągu kilku dni. Okazało się, że ze względu na liczne restrykcje i ograniczenia na samym początku epidemii - przemysł, lotnictwo i inne środki transportu zatrzymały się, co spowodowało zauważalne zmniejszenie zanieczyszczenia powietrza, zwłaszcza w krajach poważnie dotkniętych wirusem, takich jak Chiny, Włochy i Hiszpania. Oczywiście należy wspomnieć o pracy w domu, edukacji online i zakupach internetowych, które przyczyniły się do szybkiej redukcji emisji dwutlenku węgla.

Zdjęcie: WangXiNa, Freepik

Tekst: Kathryn Newey, <https://kathrynrosenewey.com/environmental-fiction-save-earth/>

Eco-Fikcja

Często nazywana "fikcją z sumieniem", eko-fikcja to gałąź literatury, która stała się popularna około 50 lat temu (wraz z ruchami ekologicznymi). Nazywane również fikcją środowiskową i cli-fi (fikcją klimatyczną), książki obejmują ocenę wpływu człowieka na przyrodę pod kątem "tego, co jest teraz" i "tego, co może być w przyszłości".

"Żyzna ziemia, proste rzędy drzew, mocne pnie i dojrzałe owoce. A dzieci cierpiące na rumień lombardzki muszą umierać, ponieważ nie można czerpać zysków z pomarańczy. A koronerzy muszą wypełnić zaświadczenie - zmarł z niedożywienia - ponieważ jedzenie musi gnić, musi być zmuszone do gnicia. Ludzie przychodzą z sieciami, by łowić ziemniaki w rzece, a strażnicy ich powstrzymują; przyjeżdżają w rozklekotanych samochodach po wyrzucone pomarańcze, ale nafta jest rozpylana. A oni stoją nieruchomo i patrzą, jak ziemniaki przepływają obok, słuchają, jak krzyczą świny zabijane w rowie i pokrywane wapnem palonym, patrzą, jak góry pomarańczy staczają się w gnijącą maź; w oczach ludzi jest porażka; w oczach głodnych narasta gniew. W duszach ludzi winogrona gniewu wypełniają się i rosną ciężkie, rosną ciężkie na winobranie".

www.goodreads.com/work/quotes/2931549-the-grapes-of-wrath

The Grapes of Wrath, powieść z 1939 roku o skutkach Dust Bowl (silnych burz pyłowych) dla rodzin rolniczych w USA, jest "matką wszystkich eko-fikcji, książką, która jest kroniką katastrofy klimatycznej spowodowanej przez człowieka, zanim wiedzieliśmy, jak ją nazwać".

www.theguardian.com/books/2020/feb/12/top-10-books-of-eco-fiction (Sprawdź resztę listy!)

GENDER JUSTICE & CLIMATE JUSTICE

THE #WORLDWEWANT

www.climatenetwork.org/WorldWeWant

Sieć Działań na rzecz Klimatu

1989

Założona w Bonn w Niemczech Climate Action Network - International (CAN) jest globalną, pozarządową siecią non-profit zrzeszającą ponad 1800 organizacji ekologicznych w ponad 130 krajach, działającą na rzecz promowania zrównoważonych działań zbiorowych i indywidualnych w celu ograniczenia zmian klimatu spowodowanych przez człowieka oraz osiągnięcia sprawiedliwości społecznej i rasowej.

Ich obecne europejskie kampanie obejmują: #EnergySuperheroes, Together for 100% Renewable Europe, Renewables Heating Campaign, Anti-Energy Charter Treaty, Europe Beyond Coal, Unify, Coalition for Higher Ambition (<https://caneurope.org/campaigns/>)

I JUST TOOK
A CO₂ TEST
TURNS OUT
I'M 100% DYING

THE KILLERS
are gonna
KILL US

I ❤️ MY
MOTHER
EARTH

ONLY 1
FUTURE

We Must Rise
Before The Tide
Does

Polityka ochrony środowiska

Zgodnie ze słownikiem terminów środowiskowych (www.gdrc.org/uem/ait-terms.html) polityka środowiskowa to "oświadczenie organizacji o jej intencjach i zasadach w odniesieniu do jej ogólnej efektywności środowiskowej. Polityka środowiskowa zapewnia ramy dla działań i wyznaczania celów środowiskowych".

Na przykład: "Disney jest zdeterminowany, aby zadowolić firmy, które uczyniły go gigantem, stosując politykę zerowej bezpośredniej emisji gazów cieplarnianych netto we wszystkich swoich obiektach. Ponadto pracuje nad zmniejszeniem pośredniej emisji gazów cieplarnianych poprzez zmniejszenie zużycia energii elektrycznej. Disney stosuje również politykę zerowej ilości odpadów, co oznacza, że nic nie trafia na wysypiska śmieci. Gigant rozrywki wykorzystuje również technologię, która oszczędza wodę i pracuje nad zmniejszeniem śladu ekologicznego związanego z produkcją i dystrybucją swoich produktów. Jest to związane z polityką firmy mającą pozytywny wpływ netto na środowisko, która uczyniła Disneya liderem w zakresie odpowiedzialności za środowisko." www.smartcitiesdive.com/ex/sustainablecitiescollective/9-companies-great-environmental-initiatives/1193165/

EARTHJUSTICE

BECAUSE THE EARTH NEEDS A GOOD LAWYER

Zdjęcie: Bernard Landgraf, CC BY-SA 3.0 , Wikimedia Commons

Źródło obrazu i tekstu: <https://earthjustice.org/> i <https://scroller.com/so-happy-otter-3hv3i7h26r>

EarthJustice

Jest to organizacja non-profit z siedzibą w San Francisco "zajmująca się budowaniem lepszej przyszłości". "Chodzą do sądu, aby bronić planety i jej mieszkańców" i robią to "bezpłatnie". (<https://earthjustice.org/>) Ich 190 prawników współpracuje z ponad 500 klientami. Oto tylko jeden przykład sprawy z ich strony internetowej:

"Kalifornijskie wydry morskie - kiedyś uważane za wymarłe - pływają teraz swobodnie i zmierzają do pełnego odnowienia populacji. W imieniu Humane Society i innych klientów broniliśmy końca nierozsądnej "No Otter Zone", która wykluczała wydry z części ich przybrzeżnego siedliska. Sprawa trafiła aż do Sądu Najwyższego Stanów Zjednoczonych, który zezwolił na utrzymanie decyzji, odmawiając rozpatrzenia odwołania".

"Jesteśmy tutaj, ponieważ ziemia potrzebuje dobrego prawnika".

WELCOME
TO GLASGOW
HOME OF
COP26

COP 26 i pakt klimatyczny z Glasgow

2021

COP26 (lub 26. Konferencja Stron, tj. spotkanie członków "Ramowej konwencji Narodów Zjednoczonych w sprawie zmian klimatu" (UNFCCC)) odbyła się w Wielkiej Brytanii (co roku gospodarzem jest inny kraj, w 2022 r. był to Egipt) w Scottish Event Campus (SEC) w Glasgow w dniach 31 października - 13 listopada 2021 r.

Sukcesy na COP26:

1. Zielone finansowanie dla gospodarki zerowej netto
2. Ujawnianie informacji i przejrzystość dla sektora prywatnego
3. Zwiększenie tempa wdrażania porozumienia paryskiego

Niedociągnięcia na COP26:

1. Nieosiągnięcie celu 1,5°C (co ma mieć ekstremalne konsekwencje)
2. Niezabezpieczenie finansowania klimatycznego w wysokości 100 mld USD
(www.lawsociety.org.uk/topics/climate-change/reflecting-on-cop26-what-were-the-key-outcomes)

**WE Demand
CLIMATE
JUSTICE!**

Client Earth

2008

Według www.clientearth.org sprawiedliwość środowiskowa to "sprawiedliwe traktowanie i znaczące zaangażowanie wszystkich ludzi, niezależnie od rasy, koloru skóry, pochodzenia narodowego lub dochodów, w odniesieniu do opracowywania, wdrażania i egzekwowania przepisów, regulacji i polityk środowiskowych". (NRDC, 2019)

"Działająca w Londynie, Brukseli, Warszawie, Berlinie i Pekinie Client Earth jest wiodącą organizacją, która wnosi do sądów ważne sprawy dotyczące środowiska i ściga odpowiedzialnych. Założona w 2008 r. i mająca na celu walkę o prawo do zdrowego środowiska, Client Earth zgromadziła wybitnych ekspertów zajmujących się następującymi obszarami: dostęp do wymiaru sprawiedliwości, biopaliwa, zanieczyszczenie powietrza i przemysł węglowy.

Na przykład do tej pory w 2022 r.: "rozpoczęli działania prawne przeciwko zarządowi Shell za brak zarządzania ryzykiem klimatycznym; przyłączyli się do działań prawnych przeciwko TotalEnergies w związku z wprowadzającymi w błąd reklamami i greenwashingiem; pozwali rząd Wielkiej Brytanii za nieodpowiednią strategię zerowego netto; wezwali Komisję Europejską do przeglądu tego, co uważa za "zrównoważone inwestycje"; rozpoczęli działania prawne przeciwko Komisji Europejskiej za wspieranie 30 katastrofalnych projektów gazowych w Europie; i dołączyli do Fossilvrij NL w podejmowaniu działań prawnych przeciwko holenderskim liniom lotniczym KLM za wprowadzający w błąd marketing, który promuje "zrównoważony" charakter latania".

Zdjęcie: Photo by Evgeni Tcherkasski na Unsplash

Tekst: <https://www.rightsofnaturetribunal.org/wp-content/uploads/2018/04/ENG-Universal-Declaration-of-the-Rights-of-Mother-Earth.pdf>

Powszechna Deklaracja Praw Matki Ziemi

2010

(Wygłoszony 22 kwietnia 2010 r. przed tłumem 35 000 osób w Cochabamba, Boliwia)

Artykuł 1.

1. Matka Ziemia jest żywą istotą.
2. Matka Ziemia jest unikalną, niepodzielną, samoregulującą się społecznością wzajemnie powiązanych istot, która utrzymuje, zawiera i reprodukuje wszystkie istoty.
3. Każda istota jest definiowana przez swoje relacje jako integralna część Matki Ziemi.
4. Przyrodzone prawa Matki Ziemi są niezbywalne, ponieważ wynikają z tego samego źródła, co istnienie.
5. Matka Ziemia i wszystkie istoty są uprawnione do wszystkich nieodłącznych praw uznanych w niniejszej Deklaracji, bez jakiegokolwiek rozróżnienia, takiego jak między istotami organicznymi i nieorganicznymi, gatunkami, pochodzeniem, zastosowaniem do istot ludzkich lub jakimkolwiek innym statusem.
6. Tak jak istoty ludzkie posiadają prawa człowieka, tak też wszystkie inne istoty posiadają prawa właściwe dla ich gatunku lub rodzaju i odpowiednie do ich ról i funkcji w społecznościach, w których istnieją.
7. Prawa każdej istoty są ograniczone prawami innych istot, a wszelkie konflikty między ich prawami muszą być rozwiązywane w sposób zachowujący integralność, równowagę i zdrowie Matki Ziemi.

Oto dalsza część Deklaracji:

<https://www.rightsofnaturetribunal.org/wp-content/uploads/2018/04/ENG-Universal-Declaration-of-the-Rights-of-Mother-Earth.pdf>